

Dve veliki dediščini Maksa Pleteršnika: *Slovensko-nemški slovar* in rokopisna zbirka zemljepisnih imen

Metka Furlan

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Ljubljana, Slovenija;
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija, metka.furlan@zrc-sazu.si

DOI: <https://doi.org/10.18690/um.ff3.2024.2>

ISBN: 978-961-286-878-9

V prispevku sta izpostavljena dva največja in najpomembnejša Pleteršnikova življenjska dosežka, ki sta in nedvomno še bosta krojila usodo naše kulturne in jezikovne zavesti. Medtem ko se je njegov Slovensko-nemški slovar (1894–1895) že dobro zasedel v našo kulturno in jezikovno zavest, ostaja njegova obsežna rokopisna ostalina zemljepisnih imen, katere količina in bogastvo se poglobljeno odkrivata šele v tem stoletju, še precej neznana.

Gljučne besede: Maks Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar (1894–1895), leksika, toponim, zemljepisna imena, slovenščina

This article discusses Maks Pleteršnik's two most extensive and important life achievements that have greatly influenced Slovene cultural and language identity, and that will undoubtedly continue to do so in the future. His Slovene–German dictionary (1894–1895) is already well rooted in Slovene cultural and language identity, whereas his extensive manuscript collection of geographical names, the size and wealth of which have only begun to be revealed in detail in the 21st century, remains relatively unknown.

Keywords: Maks Pleteršnik, Slovene–German dictionary (1894–1895), vocabulary, toponym, geographical names, Slovene

Uvod

Maks Pleteršnik, klasični filolog in slavist po izobrazbi, gimnazijski profesor po poklicu, je vse svoje življenje posvetil skrbi za ohranitev slovenstva in dvigu njegove narodne in jezikovne samozavesti. Čeprav se želja, da bi vsi Slovenci, od Rezije do Porabja, od Bele krajine do Koroške, živeli pod skupno streho, ni uresničila, je Pleteršnik vseskozi stremel prav k temu

cilju in ga na simbolni ravni tudi udejanjal, ko je že leta 1876 v Slovenski matici dal pobudo, da naj se na terenu zbirajo in objavijo zemljepisna imena z vsega slovenskega etničnega ozemlja, in ko je kasneje leta 1880 sprejel ponudbo, da reši gordijski voz, in končno, z letom 1883 kot edini urednik izdela leta 1848 v Slovenskem društvu načrtovani slovensko-nemški slovar. Medtem ko mu je slovar na 1861 straneh in s 102.522 gesli uspelo uresničiti in prvi del nosi letnico 1894, drugi pa 1895, je na terenu in iz različnih pisnih virov zbrano zemljepisno gradivo ostalo v rokopisu. Pleteršnika je pri dokončanju tega dela, ki je zaznamovalo celotno njegovo odraslo življenje, prehitela smrt 13. septembra 1923.

Ob Pleteršnikovih različnih udejstvovanjih in obsežnem opusu sta njegova največja življenjska dosežka, ki sta in nedvomno še bosta krojila usodo naše kulturne in jezikovne zavesti, dobro znani Slovensko-nemški slovar in verjamem, da le za sedaj še precej manj znana rokopisna ostalina zemljepisnih imen, katere količina in bogastvo se poglobljeno odkrivata šele v tem stoletju. Prav o teh dveh velikih njegovih dediščinah želim spregovoriti.

Slovensko-nemški slovar

Zapisov o Slovensko-nemškem slovarju je bilo od njegovega izida veliko, vsa pa družijo čustven ali pa manj čustven hvalospev avtorju in slovarju. Te pozitivne ocene so popolnoma upravičene, ne nazadnje je slovar predstavljal leksikološki in leksikografski steber, na katerega so se opirali in se še opirajo raziskovalci slovenskega jezika, nanj so se oslanjali slovenski slovarji, najsi prinašajo knjižno ali pa narečno leksiko. Znano je, da je bilo vse besedje iz Pleteršnikovega slovarja konzultirano pri določanju in sprejemanju iztočnic za Slovar slovenskega knjižnega jezika in je bil tudi opora pri naglasnih, oblikoslovnih, pomenskih in drugih obdelavah v njegovih slovarskih sestavkih (Jakopin 1994: 413). Pleteršnikov slovar torej posredno živi vsaj v Slovarju slovenskega knjižnega jezika.

Čeprav se je o slovarju vedno govorilo v superlativih, naj mi bo oproščeno, da bom o njem spregovorila drugače, a brez najmanjšega namena, da bi zmanjšala njegovo neprecenljivo vrednost.

Če beremo Pripomnje v uvodnem delu slovarja, v katerih Pleteršnik predstavlja njegovo nastajanje, lahko vidimo, da je pri delu naletel na številne dileme in se tudi dobro zavedal pomanjkljivosti in nedoslednosti raznovrstnega gradiva, ki ga je iz različnih pisnih virov ekscerpiranega dobil v urednikovanju. V takih okoliščinah je moral sam presojeti in odločiti,

kaj in kako naj v slovar vključi. Naj glede tega izpostavim nekaj mest iz njegovega besedila Pripomnje, ki Pleteršnikove dileme ponazarjajo:

Nekateri so celo tako prepisavali, da niti črk *Z*, *M*, *C* niso pristavljali, da bi se vedelo, kaj je *Zalokarjeva*, kaj *Miklošičevega* in kaj *Cafovega*. (Pleteršnik 1894: V)

ali pa:

To na pole prepisano gradivo je različne vrednosti. Največ vredno, dasi po prepisovavcih pokvarjeno, je to, kar je *Cafovega*. (Pleteršnik 1894: VI)

pa tudi:

Najmanjše vrednosti je *Zalokarjevo* gradivo. Obširno je sicer zelo, ali ni po vsem zanesljivo /.../ Tudi ni dvojiti, da je *Zalokar* za slovar besede narejal, pritikajoč znanim osnovam razna obrazila in kujoč tako besede, katerih ni niti v živem jeziku niti v knjigah /.../ Med tem plevelom pa je tudi jeklenega zrnja, med narodom nabranih besed in rekov; te je bilo treba s potrebno opreznostjo izbirati in sprejemati. (Pleteršnik 1894 l.c.)

Tudi glede onaglaševanja Pleteršnik ni bil popolnoma zadovoljen, kot je zapisal:

Naj se torej pomni, da je to prvi poskus po pravilih določiti natančnejše naglaševanje vsemu slovenskemu besedju. Prihodnje preiskave bodo popravljale, kar je tu še nedostatnega. (Pleteršnik 1894: IX)

Zato Pleteršnik sklene:

Samo po sebi se umeje, da se iz gradiva, ki je tako različno in nikakor ni po enotnih pravilih zbrano, ne da po gotovem črtežu sestaviti slovar, ampak se sestava ravnati po gradivu. (Pleteršnik 1894: VII)

Pleteršnik se je torej dobro zavedal, da slovar ne more biti homogena celota, zato ga je pri sestavljanju vodil:

pravi namen temu slovarju, ki bode pred vsem za Slovence pisan, vse slovarsko gradivo iz knjig od najstarejšega časa do najnovejšega in iz vseh slovenskih krajev in kotov vkup spraviti, da ta slovar ima hramba biti za vse slovensko (jezično) blago; iz njega da bodo že pisatelji za svoje stroke pametno jemali (Pleteršnik 1894 l.c.)¹

¹ Besedilo tega citata vključuje Cafove besede o temeljnem namenu slovarja, zapisane že leta 1871 in 1872.

Temeljni namen slovarja je bil torej čim bolj popolno zbrati slovensko besedje, sodobno, zgodovinsko in narečno, npr. »V obče je veljalo vodilo: sprejeti, kar se v literaturi nahaja in kar narod govori.« (Pleteršnik 1894: VII) Tega pa Pleteršnik ni mogel uresničiti brez normativnega pristopa, zato slovar pravopisno in pravorečno normira slovenščino konca 19. stoletja in je prvi naš slovar s tonemsko prikazanim besedjem.

Ob tem našem tezavru pa smo se uporabniki razvadili in na njegovo normativno vlogo kar pozabili, ko smo se pri svojih raziskavah oslanjali predvsem nanj, na citirane vire v njem, ki bi jih bilo pri takem delu treba preveriti, pa pozabili. Prav zato se lahko dogodi, da obravnavamo besedo, ki dejansko ni taka, kot je bila v primarnem viru, ker je bila v sekundarnem viru = Pleteršnikovem slovarju normirana ali pa je bila iz primarnega vira celo drugače in neustrezno sporočena. Vsaj pri jezikoslovnih raziskavah bi zato Pleteršnikov slovar kot normativni slovar ne smel biti edini vir, ampak le izhodišče, tj. prvi, a ne zadnji vir. Seveda velja to v primerih, kjer slovar navaja primarni vir. Danes imamo na razpolago zelo različne stare in sodobne leksikološke zbirke, ki preverjanje Pleteršnikovega gradiva omogočajo. Ne bi smeli pozabiti, da nam je sam Pleteršnik jasno sporočil, da sam vsega gradiva ni mogel ponovno preverjati. Pri navedbi Pleteršnikovega gradiva je v raziskavah torej potrebna večja previdnost, saj je lahko normirano in ne odraža dejanskega stanja, kot ga je prinašal prvotni vir.

Poleg tega je bilo verjetno še vedno premalo uzaveščeno, da je Pleteršnik, ker je sledil Miklošičevi panonski teoriji, da je slovenščina s kajkavščino vred najbližji neposredni razvojni rezultat stare cerkvene slovanščine kot jezika z območja Panonije, v slovar vključil tudi kajkavske besede. Tudi v tem primeru je slovar treba uporabljati previdno. Če se v slovarju kot edini vir za »slovensko besedo« navaja Habeličev slovar iz leta 1670, je to znak, da beseda ni slovenska, če se zanjo ne najde ustreznice v katerem drugem zanesljivem slovenskem viru (Furlan 2016: 15). Med take besede nedvomno spada Pleteršnikovo *ulásica* f 'podlasica' z edinim navedenim primerom iz Habeličevega slovarja: *ulafzicza* 'Mustella'. Ker je v drugih slovenskih leksikalnih virih ni bilo mogoče potrditi, ni slovenska beseda, čeprav je bila v ESSJ: II, 125 s.v. *lásica* predstavljena kot slovenska narečna in je bila iz tega vira ponovno kot slovenska navedena v monografiji etimologinje Havlove (2010: 142).

Po večdesetletnem delu na slovenskem leksikalnem fondu se mi Pleteršnikov slovar kaže v dveh diametralno nasprotnih podobah: na eni strani kot zanesljiv vir, po drugi strani pa ravno obratno.

Pleteršnikov slovar med zanesljivostjo in nezanesljivostjo

Sodobno gradivo navedbo v Pleteršnikovem slovarju dodatno potrjuje

Naj najprej izpostavim le tri primere, ki ponazarjajo, da se navedba v Pleteršnikovem slovarju potrjuje v kasneje zabeleženem narečnem gradivu in da je v slovarju sporočena beseda še danes živa. V takih primerih smo slovarju oziroma Pleteršniku lahko le izjemno hvaležni, da v razponu do-brega stoletja sledimo kontinuiteti = nadaljnemu življenju besede.

***posanica* (Pleteršnik) : prekmursko *pósanca* (Mukič 2005)**

Besede *posanica* v pomenu 'Trinkglas' Pleteršnik naglasno ni normiral, kot vir zanjo pa navedel, da je ogrska, tj. prekmurska, in sicer povzeta po gradivu Vatroslava Čafa, v zvezi *med posanicami*² pa iz besedila Božidarja Raića z naslovom Prekmurski knjižniki pa knjige³ v Letopisu Matice Slovenske za leto 1869 na strani 76.⁴ Navedba se je izkazala kot povsem verodostojno, saj je bila v tem stoletju v Porabju onaglašeno predstavljena, a že reducirana ustreznica *pósanca* 'kozarec' (Mukič 2005; Furlan 2013: 16, 165).

***plánina* (Pleteršnik po Erjavcu) : obsoško *plà:nna* (Ivančič Kutin 2007) : nadiško *plà:nna* (Šekli 2008)**

Iztočnico *planína* je Pleteršnik predstavil z dvema pomenoma in na koncu gesla izpostavil naglasno varianto *plánina* 'gorski pašnjak, die Weidealpe', ki jo je po Franu Erjavcu navedel iz Letopisa Matice Slovenske za leto 1882–1883 na strani 223, kjer izvemo, da beseda izvira iz Bovca in Trente, Erjavec pa je še dodal, da je »Tudi blizu Lašč /.../ v necem gozdu mesto, imenovano "plánina", pod katerim je nizko pri Ríbníškej cesti mlinček, a o njem govore, da je "pod plánino"«. Tak naglasno variantni primorski in dolnjiški leksem, ki je posledica osamosvojitve iz predložnih zvez in je bil zato prvotno cirkumflektriran, je bil v tem stoletju ponovno evidentiran v obsoškem in nadiškem narečju, a tokrat z reduciranim *i* (Furlan 2013: 94 z op. 248). Oba v sodobnosti evidentirana cirkumflektrirana primera Pleteršnikov oziroma Erjavčev zapis potrujeta, žal pa oba sodobna avtorja

² Predložna zveza je navedena iz tistega dela besedila, v katerem Božidar Raić citira pismo, ki mu ga je poslal Franjo Žbüll, rojen 1825, ki je do 1865. župnikoval v Dolincih.

³ Članek se razteza na straneh od 57 do 84.

⁴ V Pleteršnikovem slovarju je vir naveden le z okrajšavo *Let.*

svojega gradiva nista povezala s Pleteršnikovim oziroma Erjavčevim, kar bi bilo v stroki, ki naj ohranja kontinuiteto znanja, potrebno. Zdi se, da mlajše generacije jezikoslovcev pozabljajo, kako pomembno je vedno najprej pogledati v »Pleteršnika«.

góvɔ (Pleteršnik) : istrsko ȳo'vę (Cossutta 2002) : črnovrško ǫn ȳɔwę (Tominec 1964)

Iztočnica *góvɔ* je v Pleteršnikovem slovarju predstavljena kot srednjega spola z razlago, da se na Krasu pojavlja namesto pomenske ustreznice *govedo*. Več podatkov o besedi nam Pleteršnik ne sporoča in, kot mi je znano, kasneje v kraškem narečju tudi ni bila evidentirana, posredno pa verodostojnost Pleteršnikovega podatka in širši areal na Slovenskem potrjuje istrsko v Koštaboni in Borštu zabeleženo *ȳo'vę* n 'žival' (Cossutta 2002: 248) in črnovrško *ǫn ȳɔwę*, a tu že z roditeljskim *ǫnyȳ ȳawīdȳ* (Tominec 1964). Ker sem o prvih dveh besedah pisala že večkrat (npr. Furlan 2005: 408; Furlan 2010: 220s.; Furlan 2013: 16, 133), tretjo iz Tominčevega vira, ki dodatno širi areal praslovenske besede **gouę* 'govedo', pa dodajam tu, naj samo izpostavim, da so ti trije biseri pomembni arhaizmi, ki predstavljajo vmesni besedotvorni člen med psl. **gouędo* in praindoevropskim generičnim samostalnikom **gʷou-* m/f 'govedo, tj. krava, bik'.

Preverjanje primarnega vira Pleteršnikove navedbe ne potrjuje

Lahko se zgodi, da preverjanje primarnega vira navedbe ne potrjuje, ker je Pleteršnik besedo normiral ali pa je v navedenem viru ni in je zato njen obstoj dvomljiv.

Oblikotvorno neustrezno predstavljena beseda: črvi namesto črvje

V geslu *podjéd* Pleteršnik iz knjige Nauk slovénškim županom, kakó jim je délati, kadar opravljajo domačega in izročénega podróčja dolžnosti (1880) avtorja Antona Globočnika, v prevodu pa Frana Levstika navaja *podjedi, podzemeljski beli črvi*. Preverjanje pa je pokazalo, da je na strani 184 zapisano *podzémeljski béli črv, kateri se poznéje izprevrže v hrósta; der Engerling*, torej edninsko, na strani 138 pa množinsko *podjédi (podzémeljski béli črvjé)*. Pleteršnik torej iz originala ni ohranil množinskega imenovalnika *črvjé*, ampak ga je poknjižil z mlajšo tematsko varianto *črvi* in tako zabrisal podatek o stari ijevski deklinaciji tega podedovanega samostalnika moškega spola, ki se v slovenščini prav v imenovalniku množine še odraža v starem deklinacijskem vzorcu, npr. v 16. st. pri Trubarju

in Dalmatinu (Čepar 2017: 52), v 17. st. *zhervje*, *ali moli v'moki* 'blattae pistrinariae' (Kastelec-Vorenc), primor. nad. *čarvjè* Npl m 'bachi da seta' (Špehonja 2012) = 'gosenice sviloprejke', ter. *čarbiè* Npl m 'črvi' (Breginj – Ježovnik 2022: 471 po gradivu za SLA), dol. kost. *čřvè* in tudi *čřvje*: (Gregorič 2014 s.v. *črv*).

Naglasno dvomljivo normirana beseda: *puríč* (Pleteršnik) namesto pričakovanega **púrič*

Kot vire za geslo *puríč* m, g *-iča* 'junger Truthahn' = 'mlad puran' Pleteršnik navaja Cigaleta, Cafa in Miklošiča. Ker niti Cafovo niti Miklošičevo gradivo ni ohranjeno, se citat lahko preverja le s Cigaletovim virom, kjer je beseda predstavljena z reducirano varianto *purč* '*puran, purman, kavran* (?), *kavrač, kavrej, indijanski petelin, Trut, Truthahn* (Meleagris)' (Cigale 1860), kar nakazuje, da je Pleteršnikova predstavitev v naglasnem oziru dvomljiva. Dodatno se domneva potrjuje z v 18. st. potrjenih *purzh* 'kleiner Hahn, gallus indicus' (Pohlin), *purzh* '*purman, indianischer Hahn*' (Gutsman) in v 19. st. *púrzh* 'der Truthahn, der Puter' (Murko 1833a: 462; Murko 1833b: 679). Kot deminutivna izpeljanka na *-ič* < **-it'b* (Bajec 1950: 120) iz *púra* f 'gallina Indica' je tvorba prvotno verjetno označevala puranje mladiče, po izgubi jezikovnega občutka, da gre za formalno manjšalnico, ki jo je morda spodbudila redukcija nenaglašene *-i-*, pa je kot samostalnik moškega spola začela označevati tudi purana in pridobila funkcijo maskulinativa na *-ič*. Ker je *-ú-* v sln. *púra* razvit iz staroakutiranega **-ú-*, Pleteršnikovo akcentsko normiranje ni upravičeno, na kar ob slovenskih reduciranih refleksih tipa *purč* kaže tudi hrvaška boljunska manjšalnica *püríč* (Francetič 2015 s.v. *pūrman*).⁵

Neobstoječe besede

Pri preverjanju primarnega vira iztočnične besede se lahko izkaže, da je v njem ni. Če ni bila evidentirana v katerem drugem viru, jo je najbolje razglasiti kot neobstoječo besedo. Takih primerov je v Pleteršnikovem slovarju več, tu pa se omejujem le na prikaz nekaterih.

⁵ O tonemizaciji narečnega besedja iz netonemskih območij, kar je opazno v SSKJ, pred tem pa v Pleteršnikovem slovarju, prim. Furlan 2013: 93s.

***zapiriti se* (Pleteršnik)**

Perfektivni glagol *zapiriti se -im se* v pomenu 'erröthen' = 'zardeti', ki je v Pleteršnikovem slovarju citiran iz Miklošičevega gradiva, ki naj bi bilo povzeto po Bohoričevih Zimskih uricah (1584), brez navedbe vira pa je naveden tudi v Miklošičevem etimološkem slovarju *zapiriti se* 'erubescere' (Miklošič 1886: 269), niti v Bohoričevem delu niti v protestantskem korpusu 16. stoletja ni bilo mogoče ponovno potrditi. To pa najverjetneje pomeni, da glagol v slovenščini nikoli ni obstajal (Furlan 2013: 124 op. 241 s pomočjo dr. Jožice Narat). Žal je bil kot Pleteršnikovo verodostojno gradivo uporabljen v ESSJ: III, 39 (s.v. *píruh*).

***bazān* (Pleteršnik)**

Za besedo *bazān* 'fazan' Pleteršnik navaja, da je bila povzeta iz Cigaletovega vira, a je ni najti niti v Cigaletu 1860 niti v Cigaletu 1880, zato je najverjetneje neobstoječa beseda, ki je bila brez preverjanja Pleteršnikovega vira sprejeta v monografijo Striedter-Tempsove (1963: 89) in tudi v ESSJ (I, 13).

***beluga* (Pleteršnik)**

Iztočnico *belúga* Pleteršnik navaja v dveh pomenih. V prvem pomenu 'bela krava' naj bi bila vzeta iz Murkovega slovarskega vira, češ da je v njem zabeležena z *-lj-*, vendar se v obeh delih, tj. slovensko-nemškem in nemško-slovenskem, najde le pomensko drugačno *beljúga* 'eine weiÙe Sau' (Murko 1833a: 12 s.v. *bél*), 'ein weiÙes Schwein' (Murko 1883b: 788 s.v. *Weiß*).

***bevkavec* (Pleteršnik)**

Za besedo *bēvkavac* m, g *-vca* 'lisjak' Pleteršnik navaja, da je bila povzeta iz Cigaletovega vira, a je ni bilo mogoče najti niti v Cigaletu 1860 niti v Cigaletu 1880, zato je najverjetneje neobstoječa beseda, saj tudi drugo slovensko zoonimsko gradivo ne nakazuje fonetično vsaj podobne besede v pomenu 'lisjak'.

***brinovec* (Pleteršnik)**

Ornitonim *brínovac* m, g *-vca* 'brinovka, *Turdus pilaris*' naj bi bil v Pleteršnikovem slovarju povzet iz Janežičevega slovarja, a ga v nobeni od izdaj ni bilo mogoče najti, zato je verjetno, da je v Pleteršnikov slovar zašel zaradi neustreznega branja Janežičevega vira, saj je v Janežiču (1851) morfemizirana beseda *brín-ovec* pomensko predstavljena le z *Wachholderwein*, tj. 'brinjevec' (Furlan 2020: 29).

***guba* (Pleteršnik)**

Drugi pomen v geslu *gúba* je ihtionimski in kot ‘die Barbe (barbus plebeius)’ predstavljen iz Erjavčevega vira, češ da je beseda notranjska. Toda Erjavec, LMS 1882/1883: 280 za Notranjsko Bistrico (sodobno Ilirska Bistrica), navaja le *gr̂ba* f ‘Barbus plebejus; die Barbe’. Tudi ta beseda, ki je bila neustrezno prepisana iz Erjavčevega vira, je bila kot zanesljiva uporabljena v ESSJ: I, 185 (s.v. *gúba II*) in 172 (s.v. *grba II*). Ob tem je zanimivo, da se ustrezen prepis Erjavčevega ihtionima v Pleteršnikovem slovarju najde kot tretji pomen iztočnice *gr̂ba*. Ta ihtionim pa je dobro potrjen tudi v drugih slovenskih virih.

Pleteršnikova rokopisna zbirka zemljepisnih imen = PRZZI

Potem ko je bila opravljena prva stopnja digitalizacije Pleteršnikove rokopisne zbirke zemljepisnih imen in je v letu 2021 zaživelo istoimensko spletišče z akronimom PRZZI, ki nudi vpogled v strukturo, iztočnice in listkovno gradivo zbirke (Furlan, Sušnik 2022), se je delo na njej nadaljevalo. Širšemu krogu precej neznano in tudi do sedaj najmanj raziskano Pleteršnikovo delo v svojih nedrjih skriva bogato onomastično gradivo in zato sodi ob sam bok Pleteršnikovemu slovarju in si zasluži oznako kot druga monumentalna Pleteršnikova zapuščina, ki bi, če bi bila objavljena, kot je načrtoval Pleteršnik, verjetno vplivala na bolj kakovosten razvoj slovenske imenoslovne vede.

Analiza 2000 zemljepisnih imen iz zbirke

Po zelo grobi oceni rokopis vsebuje najmanj 20.000 različnih slovenskih zemljepisnih imen, ki pa se v zbirki lahko pojavljajo na več mestih. Do sedaj je bilo prepisanega gradiva – to zahtevno delo opravljajo študentje – več, med njim vsa sicer najmanj obsežna enota C, v kateri je Pleteršnik zemljepisna imena razvrstil po slovničnih značilnostih. Podrobni analizi in obdelavi za spletno objavo je bilo v letu 2023 lahko podvrženo nekaj več kot 2000 imen, saj delo zaradi težavnosti rokopisa, ki se praviloma zadovoljivo lahko razbere šele z večkratno povečavo, zahteva stalno preverjanje, pogosto pa je treba konzultirati še številne druge stare in tudi sodobne vire, da se potrdi ustrezno branje konkretnega zapisa. Z vedno večjim številom natančno evidentiranih imen se odločitev, da se v prihodnosti iz zbirke vendarle izdela načrtovani imenik, potrjuje za povsem upravičeno. Na plano namreč

prihajajo vsebinsko zelo različni podatki o našem zemljepisnem fondu, ki jih ali najdemo le v tej zbirki ali pa zbirka le potrjuje obstoj imena, ki je že bilo evidentirano v katerem drugem viru. Vrednost takih podatkov zato ni le strogo imenoslovna in jezikoslovna, ampak širše kulturna. Omogoča namreč ugotavljati kontinuiteto tudi manjših zemljepisnih denotatov, kot ponazarjata spodnja dva primera.

Pred časom so iz ljubljanskega Krajinskega parka Tivoli spraševali o imenu *Za Mošenico*, ki danes predstavlja manjši del ravninskega gozdnega območja tega krajinskega parka. To ime je zabeležil že Pleteršnik v svoji zbirki in predstavil, da *Za Mošenico* označuje gozd, ki ga locira na Kranjsko, v okraj Ljubljana pa v občino Zgornja Šiška.⁶

Na vprašanje, ali je na pišeckem območju še znano ime, ki je v Pleteršnikovi zbirki predstavljeno kot *Artiček* < **rbtīt'bkv*,⁷ ki da označuje grič na območju Štajerske, v dekaniji Videm pa v fari Pišece (*Artiček* (gr.) *Št. d. Videm f. Pišece*), je g. Martin Dušič po informaciji ge. Justike Omerzel, rojene 1943, iz Pavlove vasi v e-pismu z dne 30. 7. 2023 prijazno odgovoril, da danes to ime kljub bližnji vasi *Artiče* pozna le še nekaj starejših krajanov in se skoraj ne uporablja več, območje denotata z imenom *Artiček* pa opisuje kot majhen breg, s katerega vodijo poti, ki se strmo spuščajo v dolino oziroma globel, ki se razširi v daljšo dolinico.⁸

Narečni, naglasni in normativni podatki

Zbirka vsebuje številne narečne podatke, ki jih ni moč evidentirati v drugih virih ali pa druge, praviloma kasnejše vire potrjujejo. Ob normiranih imenih so narečni podatki pogosto onaglašeni, kar je pomemben podatek za nadaljnje diahrono raziskave in tudi sodobno normiranje imen. Najdejo pa se tudi primeri, ki jih je Pleteršnik le normiral, v kar se je moč prepričati le, če je primarni vir naveden. Glede rabe velike

⁶ O razlagi imena Torkar, Furlan 2021.

⁷ Ime je formalno manjšalnica na *-ek* < **-bkv* iz *rtič* m, g *rtiča* 'vrh, grič' (Pleteršnik), ki je prav tako manjšalnica iz samostalnika *rt* m, g *řta* 'vrh', ki ga je v imenu prepoznal že Pleteršnik. Ime bližnje vasi *Artiče* f pl vsebuje isti samostalniki *rtič* in je izvorno prebivalsko ime na **-iane*, kot ga je v zbirki razložil že Pleteršnik. Vzglasje *Ar-* je v obeh primerih fonetični odraz nenaglašene praslóvenskega zlogotvornega **r*.

⁸ G. Martinu Dušiču se za odgovor iskreno zahvaljujem.

začetnice je bil Pleteršnik precej bolj prizanesljiv do pišočih, kot pa je sodobni pravopis, saj je tudi vse neprve sestavine zemljepisnih imen razen predlogov in veznikov pisal z veliko začetnico. Med nekaj nad 2000 do sedaj podrobneje analiziranimi primeri temu vzorcu ne sledita le dva, in sice še vedno nejasno *Hujanske polje* ob imenu vasi *Huje* in prebivalskem imenu *Hujančan*, kar je locirano na Kranjsko, v poltični okraj Kranj in tedanjo občino Predaslje, sodobno *Predoslje*. Drugi najdeni primer *Šmartno v Rož. dol.*, kar ustreza sodobnemu naselju *Šmartno v Rožni dolini*, pa je na drugih mestih po pričakovanju zapisan *Šmartno v Rož. Dol.*, tudi variantno *Šmartin v Rož. Dol.*

Marezige : Marez(i)je

V zbirki se večkrat pojavlja ime *Marezige*, ki je danes naselje v mestni občini Koper, Pleteršnik pa ga navaja kot faro ali občino, tj. *fara Marezige* ali *občina Marezige*. Ko smo prvič naleteli na zapis *Marezije*, se je zdelo, da se je Pleteršnik v zapisu zmotil, saj taka varianta imena do sedaj ni bila znana. Nadaljnja do sedaj evidentirana primera pa sta bila zapisana enako, le da je Pleteršnik v obeh primerih *i* naknadno prečrtal, torej *Marezje* z redukcijo nekacentuiranega *i*. Poleg tega je Pleteršnik na drugem mestu enoznačno zapisal *Marezje*. Narečne točke govora kraja Marezige, ki ležijo na območju šavrinskega istrskega narečja, projekt Slovenski lingvistični atlas nima, imamo pa na razpolago narečno gradivo Rade Cossutta in Franca Crevatina, ki narečnega izgovora imena *Marezje* ne prinaša, za govor Marežganov pa podaja vrsto primerov s sekundarno palatalizacijo velarov, npr. *čyščercá* 'martinček' < **kuščerica*, *čilá* 'kila', *čytná* 'kutina' (Cossutta, Crevatin 2005: 214, 353, 432). To gradivo pa utemeljuje verodostojnost narečne variante *Marezje* toponima *Marezige*, ki med ljudmi danes očitno ni več živa.

Ob tem narečnem podatku se postavlja vprašanje, ali ga je Pleteršnik pridobil od konkretnega lokalnega informatorja ali iz katerega drugega vira. Ker podatka o informatorju za Marezige v Pleteršnikovem Zapisniku o nabiranju krajepisnih imen po slovenskih občinah ni, je pa v njem označeno, da so bili podatki za občino Marezige (in še marsikatero drugo) pridobljeni iz občine same, prim. »Iz občin modro začrtanih je dobila Matica Slovenska zbirke krajepisnih imen.« (Zapisnik) To pa ob variantnosti imena *Marezige/ Marezje* lahko pomeni, da sta v Pleteršnikovem času varianti na lokalnem nivoju soobstajali, in sicer starejša palatalizirana *Marezje* ob verjetno analoški ali že normirani *Marezige*, ki je kasneje prevladala. Varianto *Marezje* za sodobno *Marezige* najdemo namreč zapisano že leta 1852 v Kozlerjevem

Zemljevidu Slovenske dežele in pokrajin in tudi v kasnejših izdajah iz let 1853, 1864⁹ in 1871.

Pleteršnik: Bertosi (selišče) Ist. ob. Dekani : Bertoki (v.) Ist. d. Kop./Koper f. Rižan in Bertošani ‘prebivalci Bertokov’

Pleteršnik množinsko ime *Bertosi* na območju tedanje občine Dekani označuje kot selišče, razlaga pa ga iz priimka ali imena *Bertos* enako, kot ime vasi *Bertoki* v fari Rižan izvaja iz priimka ali imena *Bertok*.

Ker si prebivalci Bertokov še danes pravijo *Bertošani*, to prebivalsko ime ni izpeljano iz sodobnega toponima *Bertoki*, ampak iz variantnega, ki je potrjen v narečnem govoru Bertokov kot *'Bərtəxə* in tudi v govorih bližnjih krajev, v Svetem Antonu *'Bərtəxə*, v Dekanih *'Bərtəšjə*, v Škofijah *'Bərtəšj* z Gpl *pər 'Bərtəxə* < **pri 'Brtohou*.^{10,11} Ta narečna variantnost kaže, da je bila podstava za množinsko obliko imena **Brtoh*, v dekanski varianti imena Bertokov pa se še ohranja stara pričakovana množinska oblika z realizirano drugo praslovansko regresivno palatalizacijo velarov *'Bərtəšjə* z enakim rezultatom kot v Npl *vərîəšjə* in *mûšä* iz samostalnikov *vũârəx* ‘oreh’ in *mûxa* ‘muha’ (Dekani – SLA).

Če bi se Pleteršnikovo zemljepisno ime *Bertosi* enako kot sodobno dekansko *'Bərtəšjə* nanašalo na Bertoke, bi lahko sklepali, da nam Pleteršnik sporoča normirano dekansko narečno varianto toponima *Bertoki*. Ker pa denotata Pleteršnikovega *Bertosi* in sodobnega dekanskega *'Bərtəšjə* nista enaka, lahko le domnevamo, da je mikrotoponim *Bertosi* na območju Dekanov z množinsko obliko morda označeval selišče, ki so ga naselili potomci družine romanskega izvora s priimkom *Bertocco*, ki je bil v narečno istrščino najprej prevzet kot **Br̥tòk*, nato pa podvržen razvoju v **Br̥tòh*.

Piran : Peran

Ob znanem toponimu *Piran* je Pleteršnik večkrat zapisal *Peran*. Ta zapis odraža slovensko istrsko varianto imena, saj v zalednih vaseh narečni govorci toponim še danes izgovarjajo z naglasom na prvem zlogu, v katerem je izvorni *i* reduciran; v Dragonji *'Pəran* (Todorović 2015: 93), v Padni

⁹ Toda le v imeniku k izdaji zemljevida iz leta 1864 je ob *Marezje* ime kraja predstavljeno tudi z varianto *Marezeg*, ki je na zemljevidu ni, navedena pa je tudi italijanska varianta *Maresego* (Imenik 1864: 15) [Marezego]. Varianta *Marezeg* odraža poslovenjeno italijansko.

¹⁰ O izvoru prebivalskega imena *Bertošani* Furlan (2020).

¹¹ V Istri se predlog *pri* veže z roditeljskim, kot ponazarja ime zaselka *Pər stareya dvora* v vasi Sveti Peter (Todorović 2015: 9, 65), tj. ‘pri starem dvoru’.

'Pərān, v Svetem Petru *'Pəran* in v Novi vasi *'Peran* (Todorović, Koštiál 2014: 60). Ta istrska varianta kaže, da so Slovenci istrsko romanski toponim z apokopiranim izglasjem za *-n Pi'ran* (Koper, Izola, Piran; v Piranu tudi variantno *Pi'ram* z *-m* iz prvotnega *-n*; Todorović 2016: 89) ob prevzemu pričakovano uvrstili v deklinacijski vzorec tipa korak in s kračino v izglasju kot **Pirān*. Nenaglašeni *i* je bil v slovenskem okolju reduciran, toponim pa je bil kasneje podvržen naglasnemu umiku. Pleteršnikov zapis *Peran* torej odraža poknjiženo slovensko istrsko varianto imena, ki je bila ob poknjiženi italijanski *Pirano*¹² večkrat zabeležena v avstrijskem imeniku iz leta 1894 (Ortsrepertorium 1894: 95, 96, 98, 192, 194, 202, 214), a je bila kasneje v izdaji imenika iz leta 1918 kot neustrezna zamenjana s *Pi-ran*, prim. »**Peran*, richtig *Piran*« (Ortsrepertorium 1918: 90). Še starejši pa je zapis *Peran* v Kozlerjevem *Zemljevidu Slovenske dežele in pokrajin* iz leta 1864¹³ in tudi iz leta 1871. Na končno odločitev izbire za uporabo slovenskega imena kot *Piran* je morda vplival Cigale, ki je leta 1860 kot slovensko varianto imena navedel le *Piran* (1860 s.v. *Pirano*). S to zamenjavo pa se je podatek o obstoju slovenske narečne variante imena za več kot 150 let popolnoma izgubil.

Pleteršnik: Beneško »Benáško« (pš.) Gor. ok. Grad. ob. Medana

Niso redki primeri, ko Pleteršnik ob normirani varianti navaja tudi narečno. Tako je ime pašnika, ki je lociran v tedanjo občino Medana, ob narečni varianti *Benáško* poknjižil v *Beneško*. Tako poknjiženje pa napeljuje na povezanost mikrotoponima s pridevnikom *benêški* < **bъnêтъčъskъjъ* ← toponim **Bъnêтъci* ← rom. *Venétici* (Ramovš 1924: 291), prim. na Cresu *Benèci*.¹⁴ Pri takem izvajanju medanskega mikrotoponima *Benáško* pa težavo predstavlja medanski naglašeni *a*, ki ne more odražati izvornega ejevskega samoglasnik **e*, lahko pa nosniški samoglasnik **ę*. Po podatkih iz SLA briški govor Medane namreč ajevski odraz nosnega samoglasnika **ę* v dolgem zlogu skoraj večinsko potrjuje. Poleg bolj številnih primerov, kot so Gsg *telāta* 'teleta' k *têlo* 'tele' < **teļę*, Npl *buxā* 'bolhe' k *bāxa* 'bolha' < **bl̥ħa*, *jātre* 'jetra' ← **ętra*, *prāst* 'presti', *sə prādle* 'so predle'

¹² Trditev o poknjiženem italijanskem imenu *Pirano* temelji na dejstvu, da se je avtohton istrsko beneški toponim glasil *Piran*.

¹³ V imeniku k izdaji zemljevida iz leta 1864 je ime predstavljeno s *Piran* (*Peran*), *Pirano* (Imenik 1864: 18), torej drugače kot na zemljevidu, kjer lahko preberemo le *Peran*. Ob tem je zanimivo, da se v izdaji Kozlerjevega zemljevida iz let 1853 in 1852 najde zapisano le *Piran*.

¹⁴ Creški primer je po Skoku naveden iz Bezlaj ESSJ: I, 17.

← psl. **prĕsti*, *krava je napâta* 'krava je napeta' ← **pĕti*, *pâtk* 'petek' < **pĕtkъ*, *zât* 'zet' ← psl. **zĕtb* po analogiji z Gsg **zâta*, je za govor potrjeno tudi *devĕt* < **deuĕtb* in *desĕt* < **desĕtb*, kar pa je lahko že vpliv knjižnega jezika. Če se v imenu pašnika res ohranja pridevnik *benĕški*, kot implicira Pleteršnikova poknjižba, potem medanski primer kaže na njegovo sekundarno nazalizirano varianto **bĕnĕtbĕbskĕjb*, ki pa v drugem gradivu ni bila prepoznana.

Zaključek

Ko po izidu Cigaletovega slovarja leta 1860 priprave za realizacijo drugega dela slovaropisnega načrta Slovenskega društva iz različnih vzrokov, tudi rivalstva, niso stekle, kot se je želelo, se je Maks Pleteršnik, ki je že delal na vseslovenskem imeniku zemljepisnih imen, žrtvoval za višji cilj – za slovenstvo in Slovensko-nemški slovar tudi kmalu uspešno dokončal. Verjetno je prav zato njegova primarna življenjska želja, ki bi enako kot slovar na simbolni ravni združevala Slovence od Rezije do Porabja, od Bele krajine do Koroške, ostala v ozadju in nedokončana. Zato je skrajni čas, da ta nedokončani Pleteršnikov načrt, čeprav izjemno zahteven in časovno potraten, zagleda luč sveta, da bomo končno na enem mestu lahko zrli nad slovenskim krajepisnim bogastvom s preloma iz 19. v 20. stoletje in ga vključevali v sodobne onomastične raziskave.

Viri in literatura

Anton BAJEC, 1950: *Besodotvorje slovenskega jezika I: Izpeljava samostalnikov*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Matej CIGALE, 1860: *Deutsch-slovenisches Wörterbuch I–II*. Herausgegeben auf Kosten des Hochwürdigsten Herrn fürstbischöfes von Laibach Anton Alois Wolf. Laibach.

Matej CIGALE, 1880: *Znanstvena terminologija s posebnim ozirom na srednja učilišča*. Ljubljana: Založila in na svetlo dala Matica slovenska.

Rada COSSUTTA, Franco CREVATIN, 2005: *Slovenski dialektološki leksikalni atlas Slovenske Istre I*. Koper: Založba Annales.

Rada COSSUTTA, 2002: *Poljedelsko in vinogradniško izrazje v Slovenski Istri*. (Knjižnica Annales, 26). Koper: Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije.

Metod ČEPAR, 2017: *Praslovanski ijevski samostalniki moškega spola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja*. (Linguistica et philologica, 35). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

ESSJ = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika* I (1976), II (1982), III (1995), dopolnila in uredila Marko Snoj in Metka Furlan, IV (2005), avtorji gesel France Bezljaj, Marko Snoj in Metka Furlan, uredila Marko Snoj in Metka Furlan, V (2007) = Kazala, izdelala Marko Snoj in Simona Klemenčič. Ljubljana: Mladinska knjiga, Založba ZRC, 1976–2007.

Ivan FRANCETIĆ, 2015: *Rječnik boljunskih govora: izvorni rukopis uredila, priredila i popratila etimološkim komentarima Sandra Tamaro*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Metka FURLAN, 2005: Iz primorske leksike. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 15/2, 405–410.

Metka FURLAN, 2010: Ešče raz o praslavjanskem *govę m.r., vin. p. *govenь 'bos'. *Ėtimologija* 2006–2008, 220–226.

Metka FURLAN, 2013: *Novi etimološki slovar slovenskega jezika: poskusni zvezek*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Metka FURLAN, 2016: *Prispevki k slovenski in slovanski etimologiji*. (Linguistica et philologica, 32). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Metka FURLAN, 2020: Zakaj se prebivalcem Bertokov pravi *Bertošani*?. *Jezikoslovni zapiski* 26/1, 27–42.

Metka FURLAN, Miha SUŠNIK, 2022: Digitalizacija Pleteršnikove rokopisne zbirke zemljepisnih imen. *Narečno besedje slovenskega jezika: V spomin na akademikinjo Zinko Zorko*. (Zora, 148). Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Univerza v Mariboru. Univerzitetna založba. 216–241.

Jože GREGORIČ, 2014: *Kostelski slovar*. Ur. Sonja Horvat, Ivanka Šircelj-Žnidaršič in Peter Weiss. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Oswald GUTSMAN, 1789: *Deutsch=windisches Wörterbuch mit einer Sammlung der verdeutschten windischen Stammwörter, und einiger vorzüglichern abstammenden Wörter*. Klagenfurt.

Eva HAVLOVÁ, 2010: *České názvy savců*. Praha: Nakladatelství lidové noviny.

Imenik, 1864: *Imenik mest, tergov in krajev zapopadenih v Zemljovidu Slovenske dežele, kakor priloga istega. Na svetlo dal in založil Peter Kozler*. Na Dunaju: Tiskom jermenskega samostana.

Barbara IVANČIČ KUTIN, 2007: *Slovar bovškega govora*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Franc JAKOPIN, 1994: PLETERŠNIK, Maks. *Enciklopedija Slovenije* 8. Ljubljana: Mladinska knjiga. 413.

Anton JANEŽIČ, 1851: *Popolni ročni slovar slovenskega in nemškega jezika: Slovensko-nemški del*. Celovec: V založbi J. Sigmundove knjigarnice.

Janoš JEŽOVNIK, 2022: *Glasovne in naglasne značilnosti terskega narečja*. (Linguistica et philologica, 43). Ljubljana: Založba ZRC.

Matija KASTELEC, Gregor VORENC, 1680–1710: *Slovensko-latinski slovar*. Po: Matija Kastelec-Gregor Vorenc, *Dictionarium Latino-Carniolicum*. Izdelal Jože STABEJ. Ljubljana 1997: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Franz MIKLOŠIČ, 1886: *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Wien: Wilhelm Braumüller.

Francek MUKIČ, 2005: *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*. Szombathely: Zveza Slovencev na Madžarskem.

Anton Janez MURKO, 1833a: *„Slovénsko-Némshki in Némshko-,Slovénski RÓZHNI BE,SÉDNIK: Kakor je slovénshina govori na „Shtájerfkim, Koròshkim, Krájnskim in v' sahodnih stranih na Vógerfkim. „Slovénsko-Némshki Dél. V' Grádzi: V' salógi in na prodaj per Fránzi Ferftli.*

Anton Johann MURKO, 1833b: *Deutsch-Slowenisches und Slowenisch-Deutsches Handwörterbuch: Nach den Volksprecharten der Slowenen in Steiermark, Kärnten, Krain und Ungarn's westlichen Distrikten. Deutsch-Slowenischer Theil*. Grätz: Verlag der Franz Ferstl'schen Buchhandlung.

Ortsrepertorium, 1894: *Special-Orts-Repertorium des Österreichisch-Illyrischen Küstenlandes. Neubearbeitung auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. December 1890. VII. Österreichisch-Illyrisches Küstenland*. Wien: K. U. K. Hof- und Universitäts-Buchhändler.

Ortsrepertorium, 1918: *Specialortsrepertorium der Österreichischen Länder. Bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910. VII. Österreichisch-Illyrisches Küstenland*. Wien: Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei.

Maks PLETERŠNIK, 1894: Pripomnje. *Slovensko-nemški slovar izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa I*. Ur. Maks Pleteršnik. Ljubljana: Založilo in na svetlo dalo Knezoškofijstvo. IV–X.

Maks PLETERŠNIK, *Slovensko-nemški slovar 1894–1895*. Elektronsko izdajo iz leta 2006 uredile Metka Furlan, Helena Dobrovoljc in Helena Jazbec. Ljubljana 2006: Založba ZRC.

Marko POHLIN, 1781: *Tu malu besedishe treh jesikov*. Faksimile prve izdaje. München 1972: Dr. Dr. Rudolf Trofenik.

Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika II: Konzonantizem*. Ljubljana: Založila Učiteljska tiskarna.

SLA = *Gradivo za Slovenski lingvistični atlas*. Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.

SSKJ = *Slovar slovenskega knjižnega jezika I–V*. Ljubljana 1970–1991: Državna založba Slovenije.

Hildegard STRIEDTER-TEMPS, 1963: *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.

Matej ŠEKLI, 2008: *Zemljepisna in osebna lastna imena v kraju Livek in njegovi okolici*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Nino ŠPEHONJA, 2012: *Vocabolario Italiano-Nediško*. Cormons: Poligrafiche San Marco.

Suzana TODOROVIĆ, Rožana KOŠTIÁL, 2014: *Narečno besedje piranskega podeželja*. Koper: Univerzitetna založba Annales.

Suzana TODOROVIĆ, 2015: *Šavrinsko in istrskobeneško besedje na Piranskem*. Koper: Libris.

Suzana TODOROVIĆ, 2016: *Narečje v Kopru, Izoli in Piranu*. Koper: Libris.

Ivan TOMINEC, 1964: *Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Silvo TORKAR, Metka FURLAN, 2021: *Izvor besede »mošenica« in krajevnega imena »Za Mošenico«*, Jezikovna svetovalnica | Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (zrc-sazu.si).

Zapisnik: *Zapisnik o nabiranju krajevnih imen po slovenskih občinah* (rkp.; kot sestavni del Pleteršnikove rokopisne zbirke zemljepisnih imen).

TWO MONUMENTAL WORKS FROM MAKŠ PLETERŠNIK'S LEGACY: HIS SLOVENE-GERMAN DICTIONARY AND MANUSCRIPT COLLECTION OF GEOGRAPHICAL NAMES

Summary

This article discusses Maks Pleteršnik's two most extensive and important life achievements that have greatly influenced Slovene cultural and language identity, and that will undoubtedly continue to do so in the future. His Slovene-German dictionary (1894–1895) is already well rooted in Slovene cultural and language identity, whereas his extensive manuscript collection of geographical names, the size and wealth of which have only begun to be revealed in detail in the twenty-first century, remains relatively unknown.

Ever since its publication, Pleteršnik's Slovene-German dictionary has rightfully been described in superlatives, even though it also contains certain weaknesses that come to the fore while examining it in greater detail. This article shows that, for example, the dictionary contains a word that is inappropriately presented in terms of inflectional morphology and demonstrates Pleteršnik's standardization patterns: he standardized *črvje* 'worms', an old nominative masculine plural, to *črvi*, thereby eliminating any indication of the original *i*-declension of this noun.

Inappropriate accentual standardization is illustrated by his lexeme *puríč* ‘poult’. When checking the primary sources of his headwords, they sometimes turn out to be non-existent. There are several such headwords in the dictionary; for example, *zapiriti se* ‘to blush’, *bāzan* ‘pheasant’, and *beluga* ‘white cow’.

We estimate roughly that Pleteršnik’s manuscript collection of geographical names contains at least twenty thousand Slovene geographical names with extensive dialect information. For standardized names, the dialect information is often accentuated, which is an important piece of information for further diachronic research as well as contemporary name standardization. In terms of capitalization, Pleteršnik significantly simplified things for language users by capitalizing all the non-initial components of multi-word geographical names except prepositions and conjunctions. His collection provides rich onomastic material and is, in terms of its significance, comparable to his dictionary, thus deserving to be labeled as the second monumental work in Pleteršnik’s legacy. Had it been published as Pleteršnik planned, it would have probably significantly contributed to a greater quality and development of Slovene onomastics. The great informative value of his collection is illustrated by selected examples: for instance, the modern toponym *Marezige* used to have a dialectal form *Marezje*, while the toponym *Piran* was pronounced in its Istrian dialectal variant with a semivowel reduced from *i* (recorded in the collection as *Peran*).